

ESTERHÁZY PÉTER
Semmi művészet

MAGVETŐ

Esterházy Péter: Semmi művészet

Esterházy Péter
Semmi művészet

(Részlet)

(Részlet)

Magvető

© Esterházy Péter, 2008

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
Honlap: www.magveto.hu
E-mail: magveto@lira.hu
Felelős kiadó Morcsányi Géza

Felelős szerkesztő Péczely Dóra
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Bezúr Györgyi
Kiadványszám 8280
ISBN 978-963-14-2823-0

1. *Meghalni bűn.*

Babits Mihály

2. *A szerelem trágyadomb,
Betty, én meg csak egy ka-
kas vagyok, és kukoréko-
lok rajta.*

Rob Roy

3. *...hogy látszólag elég-
gé zavaros bekeríté-
si hadműveleteim lényé-
ge a szembejövő valóság
kifárasztása, ahogy ki le-
het fárasztani mondjuk egy
olajbogyót, mielőtt sikere-
sen felszúrnanék a villára...*

Jean-Philippe Toussaint:

A fényképezőgép

Első fejezet
Költészet és valóság

A kórházban

Az anyának és a fiúnak! Nem erre ébredtem, mert nem aludtam, erre a mondatra riadtam, erre a sikoltásszerű kiáltásra, erre a rikoltásra, amely egyszerre hangzott győzelemittasan és rezignáltan, követelőzően, de legalábbis akaratosan és egyszersmind önzetlenül, akár egy igaz fohász. A hangot jól ismertem.

Ágyban feküdtem, ahogy a költő mondja, párnák közt, de mégis marciálisan, mintha lőtt sebbel. Többször tűnődtem már azon, hogy az úgynevezett mai magyar prózában mért olyan nehéz elképzelni, hogy valakit lelőjenek. Persze, ha le is lőnek valakit, hát nem az elbeszélő ént! Igaz, föl is épülhet, akkor aztán beszélhet el kedvére... Feküdne a kórházban, mint én, nem értené egészen, hol van s miért, mint én, még nem mentek ki belőle a nyugtató- és fájdalomcsillapító szerek, egyetlen biztos pontnak az ajtóban álló (beszélgető?, veszekedő?) rendőrnymozó tetszik.

Lassan már élmények is volnának a lövöldözéshez. Állítólag a kilencvenes években az ukrán meg az albán maffia harcolt Budapesten vagy Budapestért. Én is hallottam nálunk a Szentendrei útról lövöldözést. Csak másnap az újságokból tudtam meg, hogy az volt, akkor este azt hittem, megint valami újjgazdag parti a környéken, maszek tűzijáték, de hiába vizslattam ingerülten a fekete égboltot, maradt a fekete égbolt, amit kárörvendőn nyugtáztam. Azután nyugalom lett, győztek az albánok, azt hiszem. Szóval akkor most albán maffiózóink vannak. Azt sem értem egészen, hogy mért kell ezt a maffiát külföldről beszerezni. Mit tudnak az albánok, amit mi nem? Ha az ukránokat oroszoknak tekintjük, azokat meg kommunistáknak, akkor azokról könnyű bármi rosszat föltételezni. De hogy Bartók és Puskás népe ne tudjon önerőből kiállítani legalább egy kisebbfajta maffiát, azt azért furcsállom. Vagy van nekünk is, csak szerények, és már beépültek az európai

struktúrákba... Bár mért nem az albánok jöttek belénk? Puskást még el is lehetne képzelni egy baromi magnummal... Azt hiszem, anyám volt az egyetlen, aki Ferencnek (és nem Öcsinek) szólította. Bartók már keményebb dió. De rossz ötlet volna, noha elsőre kézenfekvő, ráosztani valamiféle elegáns kis női pisztolyt. Utána kellene nézni, van-e ezek közt, a finomság ellenére, drabális darab, vagy még inkább vadállati: úgy néz ki, akár egy ékszer, de a rendőrfelügyelő tudna mesélni a széjjelrobbant koponyákról, átütött mellkasokról. Egy vonat át tudna menni ott, mit menni!, robogni, uraim, egy alagút a mellkason át!

Nem látom be, hogy egy ilyen tehetséges népnek mért nem lehetne önálló maffiája. Megvan a kellő szenvedélyesség, a kellő szenvedés és a kellő korrupció... Mert hiába leleményesek a finnek, nagy a GDP-jük, de nem elég korrumpáltak. Egyébként egy időben sokszor álltam az autómmal az előtt a piros lámpa előtt ott a Rózsadomb alján, ahol lelőtték az autójában várakozó nagymenő üzletembert. 1998. február 11-én, 17 óra 44 perckor megállt egy öreg Mitsubishi Lancer mellette; nyugodt, határozott mozdulatokkal, mint egy vízszerelő, kiszállt a vezető mellől egy húsz év körüli fiatalember, foglalkozására nézve bérgyilkos, bevágta maga mögött a kocsiajtót, megkerülte a Mitsubishit, és közelről az Agram 2000 típusú hangtompítós géppisztolyával tüzelni kezdett, legalább harminc lövést adott le az áldozat fejére és nyakára, akinél hiába volt, mint mindig, egy pisztoly — itt most felbukkanhatna végre kedvencem, a 38-as Smith and Wesson —, még a kezét se tudta maga elé kapni, és noha úgy mondják, a nap minden percében gyanakodott, és jól ismerte, munkaköri kötelesség, halálos ellenségeit, az esti csúcsgorgalomban biztonságban érezhette magát, mert a testőreit se vitte magával. A Mitsubishi közben elindult, még nem a zöldön, de alig a piroson, a fiatalember pedig eltűnt a kora esti forgatagban, azon könyvesbolt irányába, ahol én is meg szoktam fordulni.

Gazdag a határon túli magyar könyvkiadásunk. A volt Jugoszláviában élő magyar írók például többet tudnak az ölésről, mint mi, anyaországbeliek, hisz ott volt nekik a NATO-bombázás, és egyáltalán az egész Balkán-háború. Én békegyerek vagyok. Persze marhaság, békében talán többet ölnék, magáncélra mindenestre, mint a háborúban. Vagy ott a *Pulp Fiction*. Egyáltalán a filmek. Oly könnyen és magától értődően repülnek, úgy fröccsennek az agyvelők, spriccelnek véresen, olyan gusztával, mintha az egyre szaporodó gasztró-turisztiko tévésorozatok valamelyikében volnánk (jelszó: *Élvezz és utazz, avagy a Világ mint antipasta*).

Becsuktam, visszacsuktam a szemem. Az operációtól, attól, hogy belevágtak a húsomba, hogy megbontottak — egy bontott csirke csodálatos élete —, hogy megszeleteltek, elfáradtam, vagy inkább úgy mondanám, fáradt lett a testem, úgy éreztem például, ha egy rossz mozdulatot tennék, azonnal görcsbe rándulna a lábam, a bal vádlimra gyanakodtam, mintha az lett volna a gyöngye pont, a silány gát, amelyen majd átcsap a fájdalom csatagos hulláma, bár a vádli a kitüntetett szerepét inkább az emlékeim nyomán kapta, az szokott volt görcsbe állni. Rossz mozdulat: inkább ez nyomasztott, mint az izmok várható „hirtelen és váratlan (fájdalmas) összehúzódása”, vagyis hogy elgondolásom se volt erről a rosszról, mindent rossznak kellett gondolnom hát, minden lehetséges megmozdulásomat. Ezért tehát nem mozdultam, ijedten, mereven feküdtem, amiről tudnom kellett, hogy hiba (rossz).

Ez a hiba függött sötéten felettem, a folytonos hibázás állapotában való lét katolikusan lelkifurdalásos szorongatása; viszont az, hogy a fáradtság ilyen egyértelműen a testhez kapcsolódott, valami kevésbé indokolható vígsággal töltött el. Vigyorogva kinyitottam a szemem. Külön szobát kaptam, ami jó, de el is zárt mindenkitől. A folyosóról időnként titokzatos hangokat lehetett hallani. Meg egy tisztán kivehető női kacagást, mintha melletttem állna az a nő, a kacagó; ez volt a legzavaróbb. Felboly-

gatóbb. Az anyám állt az ajtóban, se bent, se kint, Emma nővérrel, és mintha beszélgettek volna. Emma nővér szigorú volt, barátságatlan, és nagyon bíztam benne. Valamiért mintha rosszat gondolt volna rólam, de ezt, ő is munkaköri kötelességből, leplezte.

Ma kivesszük a varratokat, mondta egyik nap reggel. Kint esett a hó, mint egy mesében, akkora pelyhekben.

Mikor?

Egyszer csak, válaszolta, és nézett rám, mint akit meglepett, amit mondott. Hajdanában a pincérek megkérdezték, hogy hány kenyérré rúgott a fogyasztás. Erre apám, mikor még tudott beszélni, mindig, akár egy gonosz viccet, azt válaszolta, néhányra. Ezt már máshol megírtam, nem számít, ez jutott az egyszer csak-ról eszembe, s hálás voltam a nővérnek ezért.

Fog fájni?

Csak mint a szex. Láttam a zárt arcán, hogy ha most bármi kétértelműséget megengedek magamnak, akkor pofon üt, vagy, nemde, lelő, mindenesetre elégtételt vesz. Mindenesetre baj lesz.

Anyám megengedte magának — még mindig, vagyis már örökre —, hogy a sárga turbánját vegye föl, öltse magára. Azt a darabot, amely közvetlenül mutatja úgynevezett úri-nő voltát. Noha már nem az úrinőt játszotta, már — azt hiszem — nem játszott, nem játszik semmit, már nagyon öregasszony, hiszen mindjárt kilencven; de mégis, nemcsak egy öregasszony volt, hihetetlen energiákkal s egy vad sárga kalappal, hanem azt azért jelezte, hogy ez az öregasszony, nagy valószínűséggel, úriasszony volt. Időnként talán dáma. Hogy volt egy idő — én tudom: titkos idő —, amikor dámaként tartotta nyilván..., hát ez az, ki tartotta ezt nyilván? A huszadik század második fele Kelet-Európában nem kedvezett a dámáknak, s anyám ezt olyan nagyon nem is sajnálta. De azért mindig gyaníttatta — ebben a titkos, nem hivatalos időben —, hogy ő, többek közt, az is, dáma, ekként tartotta nyilván: magát.

A kalap alapját (ez csak véletlenül lett rímes, elnézést!) egy filcforma (bili, mondaná az érzéketlen magyar férfi) képezte, arra lett rádolgozva a turbánosság. A Kígyó utcában vette anyám, a Belvárosban, a Bozsiknál. Bozsik Cucu, az aranycsapat másik (ahogy anyám mondja, illetve rikoltozva javítja: harmadik!) zsenije, miután befejezte pályafutását (ahogy anyám szereti mondani, illetve ingerülten javítja: nem befejezte, kisfiam, nem is befejeztették velem, hanem befejeződött, beleszivárgott az a pályafutás a hatvanas évek pállott szürkeségébe), lett egy kalapboltja. Vagy kötös boltja.

Cucukám — az egyetlen, akit a becenevén hívott —, nézzen rám. Ez így nem mehet tovább, úgy festek, mint egy négygyerekes, lestrapált, keresztény anya.

Ugyan, Lilike néni.

Ide figyeljen, fiam, ötvenéves vagyok, ne nénizzen. Bozsik bácsi. Bozsik elpirult. Valami vad dolog kéne temperált árfekvésben, édes Cucu. És akkor a százszoros válogatott kitalálta anyámnak ezt a turbanoid örökdarabot. Ha nem tesz be, vagy még inkább keresztbe Szent Istvánnal a kereszténység, nyilván, kedves lova helyett ezt temetnék majd mellé, hű turbánját.

Anyámat nem érdekelték az anyaklisék, ezért hol használta őket, komolyan, kiszolgáltatottan, nem évődve vagy ironikusan, hanem beléjük rémülten kapaszkodva, hol hidegen kifigurázta őket, mintha ő ezek fölött állna, s ilyenkor ott is állt. Mintha vitáztak volna Emma nővérrel, két komoly arc a félig nyitott ajtóban, felém pillantgatva. Közhely, de a közhelyek igazak (ez is közhely; ez is; és így tovább: és talán a *végén*, azaz *éppen* a végtelenedik pontosvessző után *egyszer csak* az állítás mégis újat fog mondani: ilyennek képzelem a világot, ilyen elébb-utóbbnak, szóval hogy a fekete lyukak mégsem nyelik el az információkat), az ember az anyja mellett újra gyerek lesz, hiába, mondjuk, ötvennyolc éves, újra gyerekstátuszba kerül. (Igaz, gyerek s gyerek közt nagy a különbség.) A kórházi ágyban meg amúgy is kortalan lesz az ember, tárgy, évszámolás nélkül,

nem képelegethet arról, hogy a fiatalság erejével fog annak az ismeretlennek szembeszegülni, ami itt — láthatóan — fenyegedve vár rá, és nem nyugtathatja magát bújva az öregség védernyője alá, mondván, csupán az történik, ami történhetik; nincs semmi, csak az ágy, a szobavécé, Emma nővér, ezek. És az anyám.

Mondatfoszlányokat sodort felém a sárgaborsó illatával elnehezült északnyugati szellő. Ízlett az ebéd: a nehezen definiálható leves, legközelebb még a zöldségleveshez állt, a sárgaborsófőzelék, mintha a hatvanas években volnánk, életem első ehető sárgaborsója!, és a lehető legközönségebb fasírt hozzá: durva, darabos, de épp abba az irányba túlfűszerezve, amit elfogultan kedvelek: bors- és fokhagymadarabokat rágicsáltam és köpködtem. Jólesett.

Mert tudja, kedvesem, egy anya az örökké anya. És a gyereke az örökké gyerek. Az anyának és fiúnak ez a sorsa.

A tanár úr azért már... hát nem gyerek.

Te jó Isten! Tanár úrnak szólítják a fiamat? Micsoda világ!

Ő javasolta, mert nem tudtuk megszólítani. Először azt mondta, hogy mindegy, de talán ne Ferinek. Ezt nem értettük. Akkor mondta ezt, meg hogy Olaszországban professzornak szokták.

Anyám legyintett. Lehunytam a szemem. Mintha áram ütött volna meg, szinte hallottam a cikkanó izom pengését a bal combomban hátul, egész testemben kifeszültem, és elöntött az izzadság. Ha ez nem olyan, mintha (orvul) belém lőttek volna, akkor nem tudom, mi. Már parkolásért is lövöldöztek a Belvárosban, a parkolóházban meg lehet nézni a lövések nyomait. Ahogy az '56-os golyókét a házfalakon, csak ez utóbbiaknak emelkedettebb az aurája; sokáig ottmaradtak, sokáig lehetett őket látni, pedig senki nem akart emlékezni rájuk, se mi, se ők.